

En julikväll på Håtö Svansar

Berättelse

Ön längst ut i skärgården

I juli 1931 reste Evert Taube ut till en liten ö i Roslagen, norr om Stockholm. Ön hette Håtö Svansar och låg ute i skärgården nära Furusund, dit man bara kom med båt. Taube var då 41 år gammal. Bakom sig hade han redan ett brokigt liv: en barndom på fyrön Vinga, år till sjöss och flera år i Argentina. Men den här sommaren handlade inte om världshaven, utan om den svenska sommarnattens lugn.

På ön hade en man som hette Karl von Schewen sitt sommarställe, och dit hade gästerna kommit för en fest. Det var ingen vanlig sommarfest, utan en sammankomst för ett slutet sällskap som kallades Pelarorden. Evert Taube ville gärna bli medlem, och just därför blev kvällen viktig för honom.

Uppgiften

För att komma med i sällskapet fick Taube en uppgift. Det var konstnären och skämttecknaren Albert Engström som gav honom uppdraget: Taube skulle skriva en visa om Stockholms skärgård, om sommarluften och om de mörknande nätterna i juli vid Roslagen. Det var inte vilken beställning som helst. Engström var nämligen en av de författare som Taube själv beundrade, vid sidan av poeten Erik Axel Karlfeldt. Att få ett sådant uppdrag av en man han såg upp till var säkert både hedrande och nervöst.

Eftersom Taube hade vuxit upp vid havet, var ämnet inte främmande för honom. Tvärtom låg det nära hans hjärta. Han satte sig ute i den ljusa sommarkvällen och lät blicken vandra över omgivningen, medan ljuset långsamt blev svagare.

När bilderna blev till en visa

Det Taube såg den kvällen blev till bilder och rader inne i hans huvud. Han betraktade havsfåglarna som seglade lågt över vattnet. Han la märke till en ung kvinna i vit klänning som dansade med värden, Karl von Schewen. Sommarvinden, vågorna och det dämpade ljuset vävdes samman till en stämning av både glädje och vemod. Med lutan i famnen sjöng han sedan fram sin visa.

Han döpte den till "Calle Schewens vals", och på så sätt gjorde han sin värd odödlig: Karl von Schewen är för alltid känd som "Calle Schewen" i en av Sveriges mest sjungna visor. Visan målar upp en kärleksfull och lite vemodig sommarnatt i skärgården, där dansen, naturen och längtan smälter samman. Redan samma sommar trycktes texten i en tidning, och några år senare fanns hela visan med noter i en sångbok.

Sägen och sanning

Berättelsen om hur Taube satt på Håtö Svansar och diktade fram visan i ett enda svep är vacker, och den har berättats många gånger. Men det är värt att veta att en del forskare menar att han troligen arbetade med visan under en längre tid, och inte skrev allt färdigt på plats samma kväll. Konst tar

ofta tid, även när historien gör den till ett ögonblick av plötslig ingivelse. Båda sakerna kan vara sanna på en gång: kvällen på ön gav gnistan, men formen växte fram så småningom.

Det här visar något om hur berättelser om konstnärer blir till. Vi tycker om bilden av geniet som skapar ett mästerverk på en kväll, men verkligheten är ofta mer tålmodig och mödosam. Att känna till båda versionerna gör inte visan mindre fin, snarare mer mänsklig.

En visa som lever vidare

I dag räknas "Calle Schewens vals" som en av Sveriges mest älskade visor. Den sjungs varje sommar, särskilt vid midsommar och på fester i trädgårdar och vid bryggor. Många svenskar kan refrängen utantill, men de allra flesta vet inte att visan en gång föddes som en uppgift på en liten ö i Roslagen, en julikväll år 1931. På så vis lever en enda sommarkväll vidare i tusentals andra sommarkvällar, långt efter att alla som var med på festen har gått bort.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
skärgård	ett havsområde med många små öar
brokig	omväxlande och full av olika erfarenheter
sommarställe	ett hus där man bor på sommaren
sammankomst	ett möte där människor träffas
slutet sällskap	en grupp som inte alla får vara med i
beställning	när någon ber dig göra ett bestämt arbete
beundra	tycka mycket om och se upp till någon
hedrande	något som ger en heder och stolthet
betrakta	titta noga på något
vemod	en stilla sorg blandad med längtan
odödlig	någon som aldrig glöms bort
ingivelse	en plötslig idé eller inspiration
mödosam	Det blev en mödosam vandring uppför det branta berget.

Läsförståelsefrågor

1. Var och när utspelar sig scenen i texten?
 1. på Vinga, i Taubes barndom
 2. på Håtö Svansar i Roslagen, i juli 1931
 3. i Argentina, omkring 1910
2. Varför hade gästerna samlats på ön?
 1. för en sammankomst med sällskapet Pelarorden
 2. för en begravning
 3. för att sälja en båt
3. Vilken uppgift fick Taube, och av vem?
 1. att måla av ön, av Karl von Schewen
 2. att skriva en visa om skärgården och sommaren, av Albert Engström
 3. att sjunga gamla visor, av Erik Axel Karlfeldt
4. Varför kände Taube till ämnet redan från början?
 1. han hade vuxit upp vid havet
 2. han hade skrivit samma visa förut
 3. han hade aldrig sett havet
5. Vad såg Taube den kvällen som blev till bilder i visan?
 1. en storm och en sjunkande båt
 2. havsfåglar och en kvinna i vit klänning som dansade
 3. en stad full av ljus
6. Vad menar texten med att Taube gjorde sin värd "odödlig"?
 1. att Karl von Schewen blev väldigt gammal
 2. att hans namn lever vidare i en visa som sjungs än i dag
 3. att han blev rik på visan
7. Stämmer påståendena med texten? Svara *ja*, *nej* eller *det står inte i texten*.
 1. Taube hade tidigare bott flera år i Argentina.
 2. Alla forskare är överens om att hela visan skrevs samma kväll.
 3. Texten till visan trycktes i en tidning samma sommar.
 4. Taube var med i Pelarorden redan innan denna kväll.
8. Texten säger att "båda sakerna kan vara sanna på en gång". Vilka två saker menas, och hur kan de vara sanna samtidigt? (öppen fråga)

9. Varför tror du att människor gärna berättar att en visa skrevs på en enda kväll, även om det kanske tog längre tid?
10. Vad menar författaren med att kunskapen om hur visan kom till gör den “mer mänsklig”? (öppen fråga, inferens)
11. Sista meningen säger att “en enda sommarkväll lever vidare i tusentals andra sommarkvällar”. Förklara med egna ord vad detta betyder. (öppen fråga, inferens)

Diskussionsfrågor

- Vi tycker ofta om historien om geniet som skapar något stort på en kväll. Varför är den bilden så lockande, och vad missar vi då?
- Taube fick en uppgift av någon han beundrade. Hur påverkar det oss att skapa något åt en person vi ser upp till?
- En plats och en kväll kan leva vidare länge genom en sång. Finns det en sång, plats eller berättelse som bär ett minne vidare i din egen kultur?
- **Skriv (4 meningar):** Beskriv ett ögonblick eller en plats som du skulle vilja bevara, och förklara hur du skulle vilja fånga det — i en sång, en text, en bild eller på något annat sätt.